

større håndskriftsstudier. Afhandlingen vil givetvis sætte ny gang i folkeviseforskningen.

Jens E. Olesen

Allan Tønnesen: *Helsingørs udenlandske borgere og indbyggere ca. 1550-1600* (Misteltenen, Ringe, 1985). 163 s., 175,- kr.

Helsingør er Danmarks mest kosmopolitiske by og beskrevet i talrige værker. Meget har dog oversigtens karakter. Allan Tønnesen går uhyre grundigt til værks og forfølger utrætteligt Helsingørs skotske, nederlandske og tyske indvandrere både i deres hjemstavn og i de kolonier, de grundlagde i Helsingør. Selvfølgelig gav det store rykind anledning til konflikter. Tønnesen skildrer overbevisende byens dilemma. Helsingør var fuldstændig afhængig af Sundtolden, men samtidig forlangte borgerne, at de fremmede ophørte med at udøve deres naturlige erhverv, mens de opholdt sig i byen. Navnlig skotternes assimilation er dog imponerende. Den nationale helgen St. Ninians altertavle fra Olai kirke er et markant vidnesbyrd, som Tønnesen har beskæftiget sig med som medarbejder ved Danmarks Kirker. Han sandsynliggør, at den er skænket af Helsingørs skotske borgmester på Christian II's tid, David Thomsen, og ikke – som man har troet – af hans svigersøn, borgmester og Øresundstolder Sander Leyel. Til bogens fortrinlige bibliografi må i øvrigt føjes Karen Hjorths artikel om Sander Leyel i festskriftet til Thelma Jexlev (1985).

Med sin velskrevne og underholdende fremstilling har Allan Tønnesen lagt en solid bund under den voksende interesse for vore hjemlige emigranter. Problemet at skrive socialhistorie uden at forfalde til lange opremsninger af de implicerede individer løser han simpelt hen ved at registrere alle periodens ud-

lændinge i et afsluttende bilag. Heraf ses, at også flere franskmænd – en kompasmager, en murermester og en postejbager – samt en enkelt jødisk handlende blev optaget som borgere i Hamlets by.

Mikael Venge

Frederik IIs egenhændige breve, (privattryk 1984) samlet og udgivet af Frede P. Jensen. (Engholsts Antikvariat). 40,- kr.

I sin disputats (1984) gjorde Frede P. Jensen effektivt op med myten om Frederik II som »drankeren på tronen«, og i et forarbejde hertil (Bidrag til Frederik IIs og Erik XIVs historie, 1978) fremdroges det allerede 1956 af Victor Hermansen hævdede synspunkt, at kongen var ordblind, hvilket turde være årsag nok til, at der blot kendtes 35-40 egenhændige breve fra monarken. En opfattelse, der understreger gamle P. V. Jacobsens bemærkning (1844), at kongen »som bekendt ikke var meget stærk i pennen«, hvorfor han fortrinsvis anvendte sekretærhjælp.

Med stor flid og omhu er det dog lykkedes at fremdrage ialt 43 egenhændige breve, men kun ved også at medtage skrivelser, der blot er forsynet med kortere på- eller efterskrift, unægtelig en markant forskel til sønnens overvældende privatkorrespondance. Det store flertal er følgelig familiebreve, den slags kondolence- eller lykønskingsbreve til onkler og tanter, som protokollen nu en gang forlanger skal være personligt skrevet. Og netop her afslører bogstavombytninger (Oldenschol for Oldesloe, i Frederiksborg en næsten vilkårlig placering af r'erne etc.) tegn på stærk dyslexi.

Kongen var dog udmærket selv klar over sit handicap (»das ich eyn bosserschriber byn« skriver han i nr. 39 til svo-

ger August af Sachsen, til hvem over halvdelen af de bevarede breve er rettet), hvorfor han foretrak at diktere, og som stærkt fremhævet af netop udgiveren viste han i så fald stor sprogbeher-skelse.

Der er følgelig ikke de store sensationer i den lille samling (der dedicerer til Frede P. Jensens lærer Svend Ellehøj til dennes 60 års dag) – morsom er dog den allerede for 100 år siden publicerede efterskrift af 1574 til lensmanden på Kalundborg angående hængning af krybskytter: slipper du dem, da skal du selv hænge, siger Niels Kaas – dvs. det er skam alvor, ikke blot kongelig majestæt, men selvste kansleren står bag ordren.

Troels Dahlerup

Tidsskriftet Grønland, 1985 nr. 5-6-7.

J. Kisbye Møller: *Tema: Nyt fra 1600-tallet*. (Det grønlandske Selskab, 1985). 71,- kr.

I visse perioder indeholder Tidsskriftet Grønland historisk stof enten som kildeudgivelser eller som egentlige bearbejdnings. Sådan har det været siden 1906, da tidsskriftet startede som årsskrift. Øvrigt indhold i tidsskriftet er indlæg i dagens Grønlandsdebat. Det historiske stof synes at tage til i perioder, hvor der er politisk stabilitet mellem Grønland og Danmark, og hvor der også internt er fred og ro hos udgiveren, Det Grønlandske Selskab. Således kan de hyppige historiske artikler i de senere år måske tages som udtryk for en rolig politisk periode. Temanumrene 1 og 2 (1982), Nordboerne, havde naturligvis en aktuell anledning i 1000-året for Erik den Rødes landnam. Siden har der været skrevet om grønlandere i dansk antropologi før 2. verdenskrig (1983), om overgangen fra fangst til fiskeri i mellemkrigstidens Vestgrøn-

land (1982-83) og et helt temanummer om Brødremissionen 1733-1900 (1983). Ekspeditionerne omkring århundredskiftet har optaget flere numre i 1984 og nu dette *temanummer om 1600-tallet*.

Hovedparten udgøres af en sproglig moderniseret udgave af Jens Bielkes versificerede Grønlandsberetning 1605 med undtagelse af 1. kapitel. Anledningen var Lindenow-ekspeditionens ankomst til København efter landgang i Grønland medbringende 2 grønlandere. Efter kyndiges mening er »fordanskningen« af originalens 1600-tals norske ikke alt for heldig. Der skulle være tale om flere alvorlige fejllæsninger. Derimod synes kommentarerne fyldestgørende. Desuden rummer hæftet en oversættelse til dansk af Resens latinske Grønlandsbeskrivelse i uddrag. Den stammer fra slutningen af 1600-tallet. Det vægtigste stykke forekommer udgivelsen af den tysk-grønlandske ordliste fra Resens Atlas at være. Dens tolkning, transskribering og sammenhæng med øvrige 1600-tals ordlister har været lagt i hænderne på eksperter: professorerne Robert Petersen, Nuuk/Godthåb og Jørgen Rischel, København.

Axel Kjær Sørensen

Ebbe Gert Rasmussen: *Bornholm og arveriget*. (Rønne statsskole, 1985). 83 s., 50,- kr.

I 1982 skrev en bornholmsk gymnasielærer en lokalhistorisk bog om Bornholms velkendte og ofte behandlede modstandskamp imod svenskevældet 1658-59 (an. her 1983 s. 138f.), hvor det påvistes, ikke blot at modstanden i høj grad var inspireret fra København, men også at den velkendte overdragelse af øen til Frederik III's og arvingers »evige arv og eje« skyldtes en i det belejre-